

14. Statistics Canada is the national statistical office. 2021. URL: www.statcan.gc.ca

References

1. *Vydatni ukraintsi svitu* [Outstanding Ukrainians of the world] (2002). Uzhhorod : Vydavnytstvo „Mystetska liniia”. P. 145 (in Ukrainian).
2. Melnychuk B. (2008). *Rozumnyi Yaroslav Hryhorovych* [Rozumnyi Yaroslav Hryhorovych]. *Ternopilskyi entsyklopedychnyi slovnyk : u 4 t.* [Ternopil encyclopedic dictionary: in 4 volumes] / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat „Zbruch”. T. 3 : P-Ya. P. 190 (in Ukrainian).
3. Rozumnyi Ya. H. (2021). *Kanadska diaspora u NaUKMA* [Canadian Diaspora and NaUKMA]. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10040> (in Ukrainian).
4. Rozumnyi Ya. H. (2006). «*Narode mii... tvoim buduchym dushu ya tryvozhu*» [„My people ... I am disturbing your future soul”]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy* [Bulletin of the Lawyer Academy of Ukraine]. Issue 6. P. 8-21 (in Ukrainian).
5. Rozumnyi Ya. H. (2020). *Odynytsia i hromada v tvorchosti Ivana Franka*. [Unit and community in the works of Ivan Franko.]. Vyshhorod: PP Serhiichuk M.I. 68 p. (in Ukrainian).
6. Rozumnyi Ya. H. (2002). *Ukraiintsi v Kanadi: Prychyny suchasnoi kryzy* [Ukrainians in Canada: Causes of the current crisis]. *Nauka samopiznannia narodu. Zbirnyk materialiv i naukovykh prats. Na poshanu 70-richchia Petra Kononenka* [The science of self-knowledge of the people. Collection of materials and scientific works. In honor of the 70th anniversary of Peter Kononenko]. Kyiv : „Veselka”. P. 181-189 (in Ukrainian).
7. Rozumnyi Ya. H. (2002). “*Ya budu dopomahaty Ukraini, doky syl bude*” [“I will help Ukraine as long as I have the strength”]. *Vydatni ukraintsi svitu* [Outstanding Ukrainians of the world]. Uzhhorod: “Mystetska liniia”. P. 136 (in Ukrainian).
8. Rozumnyi Yaroslav Hryhorovych (2015). *Shevchenkivska entsyklopediia* [Shevchenko's encyclopedia]. U 6 t. / M. H. Zhulynskyi (ed.). Vol. 5 : P -S. Kyiv : Institute of literature im. T. H. Shevchenka. P. 515-516 (in Ukrainian).
9. Tarnashynska L. (1994). *Besida z Ya. Rozumnym* [Conversation with Ya. Rozumnyi]. *Literaturna Ukraina* [Literary Ukraine]. 24.06 (in Ukrainian).
10. Franko I. Ya. (1986). *Kilka sliv o tim, yak uporiadkuvaty i provadyty nashi liudovi vydavnytstva* [A few words about how to organize and run our people's publishing houses]. *Zibrannia tvoriv u 50 tomakh* [Collection of works in 50 volumes]. Vol. 45. Kyiv : Naukova dumka. 575 p. (in Ukrainian).
11. Franko I. Ya. (2010). *Koly ne po koniakh, tak khoch po ohlobliakh* [If not on horses, so at least on the precipices]. *Dodatkovy tomy do zibrannia tvoriv u 50-y tomakh* [Additional volumes to the collection of works in 50 volumes]. Vol. 54. Kyiv: Naukova dumka. P. 811-819 (in Ukrainian).
12. Yaroslav Rozumnyi i yoho istoriia UVAN u Kanadi (do piatyrichchia yoho smerty) [Yaroslav Rozumnyi and his history of UVAN in Canada (up to the fifth anniversary of his death)] (2018). URL: <https://www.newpathway.ca/iaroslav-rozumnyi-i-yoho-istoriia-uvan-u/> (in Ukrainian).
13. Oleh S. Ilnytskyj (2013). Jaroslav Rozumnyi (1925-2013). *Canadian Slavonic Papers*. 55: 3-4. P. 301-302. URL: <https://www.tandfonline.com/loi/rcsp20>
14. *Statistics Canada is the national statistical office* (2021). URL: www.statcan.gc.ca

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.28.13>
УДК 314.7

Микола Обушний,

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології,
провідний науковий співробітник
Центру українознавства філософського факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ORCID : 0000-0002-9121-5095
Email: mobushnyy@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ РОСІЇ ДОБИ ПУТІНІЗМУ

Анотація. Стаття присвячена аналізу особливостей етнокультурної діяльності діаспорних організацій українців у Російській Федерації (РФ), початок створення яких пов'язаний з розпадом Радянського Союзу та проголошенням незалежності України (1991 р.). Автор пов'язує їхню появу зі зростанням національної свідомості, в основі якої була покладена ідея незалежності України. Ця ідея в усі

часи перебування українців під імперським дахом завжди сприймалася вкрай негативно та насторожено як правлячим класом Росії, так і значною кількістю росіян.

Навіть в умовах тотальної кризи на рубежі 80-90-х рр. XX ст., коли розпочалася системна дезинтеграція СРСР, компартійне керівництво постійно тримало у полі зору «українське питання». Підтвердженням цьому є, зокрема, припинення у 1989 р. часопису «Украинский вопрос», видання якого організувала Московська філія «Української гельсінської спілки».

Таку долю спіткала і низка інших українських громад уже у сучасній Росії. Серед них і дві найбільші всеросійські організації українців Росії: Об'єднання українців Росії (ОУР), та Федеральна національно-культурна автономія «Українці Росії» (ФНКАУР). Нижче проведений аналіз показує, що їхня діяльність проводилася відповідно російського законодавства, зокрема Федерального Закону Росії «Про національно-культурну автономію» і була спрямована на організацію та проведення етнокультурної роботи серед українців. Проте, путінське керівництво знайшло «докази політичної діяльності» як ОУР, так і ФНКАУР і рішенням суду заборонило їхню діяльність.

Насправді ж основні причини припинення їхньої діяльності автором пов'язуються з незалежницькою політикою сучасної України та лідерів українських діаспор Росії, їхнім «непослушанием» проводити серед українців державну імперську політику Росії та небажанням ігнорувати етнокультурні потреби українців, тобто перестати вважати себе чи бути українцями.

Нині у Росії не діє жодна всеросійська організація українців. Активісти української діаспори неодноразово і після 2014 р. робили спроби зареєструвати хоч би одну із таких, проте їм постійно відмовляють на тій підставі, що вони ніби-то будуть «прославляти бандерівців» і негативно впливати на українсько-російські відносини. Насправді ж причина інша, а саме – у традиційній імперськості не тільки правлячого класу Росії, але і значної кількості росіян, котрі не бачать російську неоімперію без України. Це російське пропагандистське кліше глибоко проникло не тільки у свідомість росіян, але і деформувало національну свідомість значної кількості українців Росії, котрі перестають ідентифікувати себе з українцями. У статті підкреслено, що в основу деідентифікації наших співвітчизників покладені переслідування, утиски, зневажливе ставлення **не тільки кремлівської влади**, але і значної кількості росіян до українців у Росії.

Ключові слова: діаспора, всеросійська організація українців, політичний клас, великодержавність, імперськість, етнокультурна діяльність.

Mykola Obushnyu,
Doctor of Political Science, Professor,
Leading Researcher of the Center for Ukrainian Studies,
Faculty of Philosophy
Taras Shevchenko national university of Kyiv

FEATURES OF ETHNOCULTURAL ACTIVITY OF THE UKRAINIAN DIASPORA IN RUSSIA IN THE AGE OF PUTINISM

Annotation. The article is devoted to the analysis of the Ukrainian diaspora organizations ethnocultural activity peculiarities in the Russian Federation (RF), the beginning of which is connected with the collapse of the Soviet Union and the proclamation of Ukraine's independence (1991). The author connects their appearance with the growth of national consciousness, which was based on the idea of Ukraine's independence. This idea has always been perceived extremely negatively and cautiously by the ruling class of Russia, as well as by a significant number of Russians, at all times when Ukrainians were under the imperial roof.

Even in the conditions of the total crisis at the turn of the 1980s and 1990s, when the systemic disintegration of the USSR began, the Communist Party leadership constantly kept the "Ukrainian question" in view. This is confirmed, in particular, by the termination in 1989 of the magazine "Ukrainian Question", the publication of which was organized by the Moscow branch of the "Ukrainian Helsinki Union".

A similar fate befell a number of other Ukrainian communities already in modern Russia. Among them are the two largest all-Russian diaspora organizations of Ukrainians in Russia: the Union of Ukrainians of Russia (ESD) and the Federal National-Cultural Autonomy "Ukrainians of Russia" (FNKAUR). The analysis below shows that their activities were carried out in accordance with Russian legislation, in particular the Federal Law of Russia "On National and Cultural Autonomy" and was aimed at organizing and conducting ethnocultural work among Ukrainians. However, Putin's leadership found "evidence of political activity" from both ESD and FNKAUR and banned their activities by court order.

In fact, the main reasons for the author's cessation are the independence policy of modern Ukraine and the leaders of Ukrainian diasporas, their "disobedience" to pursue Russia's state imperial policy among Ukrainians, and their unwillingness to ignore the ethnocultural needs of Ukrainians.

Currently, there is no all-Russian organization of Ukrainians in Russia. Activists of the Ukrainian diaspora have repeatedly, and since 2014, tried to register at least one of them, but they are constantly denied on the grounds that they will allegedly "glorify Bandera" and negatively affect Ukrainian-Russian relations. In fact, the reason is different, namely, in the traditional imperialism not only of Russia's ruling class, but also of a significant number of Russians who do not see a Russian neo-empire without Ukraine. This Russian propaganda cliché penetrated deeply not only into the consciousness of Russians, but also distorted the national consciousness of a significant number of Ukrainians, who cease to identify themselves as Ukrainians. The article emphasizes that the deidentification of our compatriots is based on persecution, harassment, contempt, not only the Kremlin authorities, but also a significant number of Russians towards Ukrainians in Russia.

Keywords: diaspora, all-Russian organization of Ukrainians, political class, great power, imperialism, ethnocultural activity.

Постановка проблеми. Серед важливих завдань, кожної іноетнічної групи, що прибула (іммігрувала) у країну для подальшого свого проживання чи тимчасового (тривалого) перебування в екстериторіальній формі, є її самоорганізація у громаду (діаспору)^{*}, яка, зазвичай, розглядається як першооснова збереження їхньої етнокультурної ідентичності.

Наразі, наявний досвід показує, що самоорганізація у діаспору не така проста справа, як може видатися на перший погляд. Оскільки створення такого роду громади потребує чималих зусиль не тільки з боку їхніх організаторів, але і з боку держави, яка зобов'язана розробити відповідальну політико-правову базу як для створення, так і її функціонування у межах своєї країни.

Україна – поліетнічна держава. Не випадково ж після проголошення своєї незалежності серед перших законодавчих актів був прийнятий Закон України «Про національні меншини в Україні» (1992 р.). У ст. 6 закріпленого положення про те, що держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або ж задовольняти свої національно культурні потреби через національно-культурні товариства: розвивати та примножувати свою національну культуру, традиції, звичаї, використовувати національну символіку, відзначати національні свята, сповідувати свою релігію, задовольняти потреби у літературі, мистецтві, ЗМІ та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству¹.

Таким чином, українська держава законодавчо закріпила ті норми, згідно з якими будь-яка самоорганізована громада, що створена відповідно законодавства України, має право задовольняти свої етнокультурні потреби.

Для Росії за всіх часів характерною особливістю була відсутність законодавства у сфері забезпечення

прав національних меншин. І лише після розпаду Радянського Союзу у РФ розпочалося створення відповідної правової бази. У червні 1996 р., зокрема був прийнятий Федеральний Закон РФ «Про національно-культурну автономію», який «...визначає правові основи національно-культурної автономії в Російській Федерації, створює правові умови взаємодії держави та суспільства для захисту національних інтересів громадян Російської Федерації в процесі вибору ними шляхів та форм свого національно-культурного розвитку» [5, с. 151, 154].

Саме прийняття цього закону уможливило не тільки створення, але, хоч і нетривале, функціонування низки всеросійських організацій українців – діаспор Росії. Наразі цей закон зрештою виявився неспроможним їх захистити від розпуску та припинення їхньої етнокультурної діяльності за сфабрикованими причинами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Концептуальні підходи дослідження особливостей етнокультурної діяльності української діаспори в Росії містяться у низці праць вітчизняних дослідників, що були опубліковані після проголошення незалежності України, у тому числі і в електронних ресурсах. Теоретичним підґрунтям їхнього написання стали праці як українських, так і українських діаспорних дослідників – Ю. Бачинського, О. Бочковського, Л. Винара, С. Дністрянського, В. Кубійовича, В. Марунчака, І. Огієнка, Н. Полонської-Василенко, В. Старосольського, П. Цимбалістого, Д. Чижевського, Ю. Шереха, В. Яніва. У працях цих та деяких інших вітчизняних вчених були закладені методологічні основи дослідження закордонних українців, вивчення якої розпочалися ще у 1920-1930 роках. Починаючи з 60-х років ХХ століття уже з'являються праці, у яких закордонні українці вже розглядаються як етнокультурний феномен.

Теоретичні висновки, що були зроблені українськими вченими діаспори до проголошення державної незалежності України (1991 р.), стали методологічним підґрунтям вивчення феномену діаспори дослідниками материкової України, при чому не тільки власне української, але й інших країн, у тому числі й особливостей їхньої етнокультурної діяльності, яка є предметом розгляду статті.

При її написанні автор використовує публікації авторів: А. Атаманенко, О. Власюка, В. Горбуліна, Н. Гуміницької, В. Євтуха, І. Ключ-

^{*} Діаспора – (з грец. *diaspora* – розсіяння; розселення) – сукупність частини представників народу (етнічних спільнот) за межами країни свого розселення.

¹ Закон України «Про національні меншини в Україні». Зі змінами, внесеними ВР від 16.10.2012. № 5461-VI / Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

ковської, Б. Лановика, М. Плав'юка, А. Попка, В. Трощинського, О. Швачка та ін.

Серед опублікованих робіт з проблематики теми статті автор відзначає колективну працю В. Євтуха та ін. «Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії», у якій проаналізовані теоретико-методологічні проблеми феномену української діаспори у світі, у тому числі і Росії, її взаємодію з етнічною батьківщиною у перше десятиліття після проголошення незалежності України.

У контексті дослідницької теми статті за-слуговує на позитивну оцінку також і монографія А. Попка «Закордонне українство як об'єкт державної політики».

У статті використані матеріали конференцій, круглих столів, що відбувалися останні роки, на яких вчені розглядали проблеми діяльності зарубіжних українців, а також публікації у сучасній періодиці – тій, що видавалася в Україні та закордонних громадах, у яких висвітлюються не тільки життєдіяльність, але й етнокультурні проблеми як в українській діаспори в Росії, так і у російській в Україні.

Основна мета статті. На основі аналізу низки наукових публікацій та політико-правових документів у статті поставлена мета визначити особливості етнокультурної діяльності української діаспори в РФ, закликати державні органи виконавчої влади, насамперед відповідний департамент МЗС України, рішуче, а головне адекватно, діяти у контексті захисту прав української діаспори в Росії, яка, як відомо, нині не має жодної всеросійської організації українців у РФ, що негативно позначається не тільки на ефективності етнокультурної діяльності українців, але і загалом на іміджі українців у світі.

Виклад основного матеріалу. До проголошення державної незалежності України (1991 р.) статус етнокультурних зв'язків українців у Радянському Союзі не мав суттєвих відмінностей, оскільки етнічні українці, як і всі громадяни УРСР, були включені до людської спільноти, що іменувалася «радянський народ». За задумом її ідеологів, вона не потребувала якихось етнокультурних діаспорних утворень, звісно ж, і в РРФСР.

Після здобуття незалежності Україною статус перебування етнічних українців у РФ змінився, він набув державних зв'язків. Становище етнічних українців у Росії, з одного боку, потребувало їхньої підтримки від країни, у якій вони проживали, а, з іншого, зміцнення зв'язків зі своєю етнічною батьківщиною – Україною для збереження своєї етнокультурної ідентичності. Вітчизняні етнополітологи вважають, що для ефективного проведення етнокультурної діяльності діаспори необхідні: «... три складові: організованість та активність самої громади, її готовність до відстоювання власних потреб; відповідна

законодавча база країни поселення; підтримка з боку етнічної батьківщини»* [5, с. 167].

При цьому третя складова, тобто підтримка етнічної батьківщини, як свідчить проведений нижче аналіз діяльності української діаспори** в Росії, є аж надто важливою не тільки у плані задоволення етнокультурних потреб, але і загалом для утвердження та зміцнення інституалізації діаспори українців у Росії.

При цьому звернемо увагу, що перші цеглини у фундамент інституалізації української діаспори у Росії були закладені у 1988 році, ще за радянських часів, коли у Москві було створено товариство українців Росії «Славутич». У його складі діяли секції історії, культури, мови, літератури та деякі інші. Товариство організувало шевченківські свята «Дні України», концерти, опікувалися україномовними класами у 12 школах Москви, загалом пропагували українську культуру.

У 1989 році вийшов перший номер часопису «Украинский вопрос» за ініціативи Московського філіалу «Українська гельсінська спілка» і уже у першому номері було поставлено питання про відновлення української державності та незалежної церкви. Тому не дивно, що вийшло лише три номери, і видання «Украинского вопроса» було припинено.

І це при тому, що саме у цьому ж 1989 р. було заявлено про початок економічної кризи та системної дезінтеграції СРСР. Кризовий стан проявлявся у хронічному товарному дефіциті, з вільного продажу зникли практично всі основні товари, окрім хліба. Майже в усіх регіонах країни вводиться нормоване постачання в формі талонів. Активізується діяльність масових громадсько-політичних рухів майже у всіх республіках за вихід зі складу СРСР, а у ряді регіонів уже були проголошені національні суверенітети. Отже, у тодішнього правлячого класу Радянського Союзу виникло безліч нагальних проблем. Проте, для кремлівської верхівки одним із першочергових завдань виявилось припинення видання «Украинского вопроса». Як тут не згадати крилатий вислів «Російський демократ закінчується там, де починається українське питання».

* *Етнічна батьківщина* у даному контексті – це поняття тісно пов'язується з місцем народження конкретної особи, її вкоріненість у державну або національну спільноту. У понятті «етнічна батьківщина» можна виділити два підтипи: 1) за походженням етносу; 2) за власним укоріненням (осідлістю).

** Поняття «українська діаспора» широко використовують науковці до усіх осіб українського походження, що розселені за кордоном. Це поняття використовується поряд з такими, як: «українці в зарубіжних країнах», «зарубіжні українці», «українці на поселеннях» і т.ін. Отже, термін «українська діаспора» став нині вживатися щодо зарубіжних українців, у тому числі і тих, що живуть на українських етнічних землях, що нині належать іншим державам.

Проголошення незалежності України надало могутній імпульс становленню українських діаспорних об'єднань в Росії. Їхню появу пов'язують зі зростанням національної свідомості українців та поверненням Української держави обличчям до своїх співвітчизників за кордоном відповідно до міжнародно-правових зобов'язань України з цього питання.

Політико-правове забезпечення діаспоротворення українська держава поклала на Держкомнаціміграції та відповідні підрозділи Міністерства закордонних справ України. Серед найважливіших законодавчих актів варто назвати: Конституцію України, Закон України «Про правовий статус закордонного українства» та ін.

На виконання цих та низки інших політико-правових документів державними органами України були розроблені та прийняті: Державна програма «Українська діаспора на період до 2000 р.»; зокрема у програмі було передбачено надання фінансової допомоги для проведення III Конгресу українців Росії; Національна програма «Закордонне українство на період до 2005 р.»; «Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2014 р.» тощо.

Серед напрямів співпраці - забезпечення навчальною та українознавчою літературою українських товариств і навчальних центрів, допомога у фінансуванні видавничої діяльності, фінансова підтримка науково-практичних конференцій та видань української діаспори. Активну участь у реалізації програм та напрямів співпраці зі співвітчизниками за кордоном брали створені в Україні та поза її межами громадські організації українців, зокрема Українська Всесвітня координаційна рада (УВКР), товариство «Україна «Світ»» та ін.

В основу співпраці зі співвітчизниками у Росії були покладені: Договір про дружбу, співтовариство і партнерство між Україною і Російською Федерацією (травень 1997 р.); Угода між урядом України та урядом Російської Федерації про співробітництво в галузі культури, науки та освіти (липень 1995 р.); Угода про співтовариство між Державним комітетом України у справах національностей та міграцій Міністерства Російської Федерації у справах національностей та Федеративних відносин (жовтень 1997 р.) та низка інших двосторонніх угод стосовно діяльності української діаспори в Росії та російської діаспори в Україні.

Наочним підтвердженням ефективної роботи української держави зі своїми співвітчизниками є, зокрема, створення низки організаційних структур української діаспори в Росії. Якщо на середину 1992 р. у РФ діяло 28 українських діаспорних організацій, то наприкінці 1993 – вже близько 40, а вже на «початок 1995 р. у 40 республіках, краях і областях Російської Федерації діяли 74 українські громадські об'єднання, 32 з яких (у 26 регіонах) були зареєстровані у встановленому законодавством РФ порядку. Решта проводили громадську діяльність без її офіційного оформлення» [5, с. 148].

Ще одним підтвердженням ефективної роботи українців щодо розбудови їхніх діаспорних установ у Росії стало відкриття у липні 1992 р. «Українського університету в Москві» (УУМ). Однак невдовзі університет зіштовхнувся з низкою труднощів не тільки фінансового, але й адміністративного характеру, що змусило спочатку відмовитись від підготовки фахівців з вищої освіти, а потім перепрофілювати університет на переважно науково-дослідний заклад. Таке перепрофілювання відбулося тоді, коли колектив УУМ побачив неспроможність Російської держави задовольняти освітній та науковий процес української діаспори в Росії.

Важливу роль в інституалізації самоорганізованих українських громадських об'єднань в Росії відіграло Об'єднання українців Росії (ОУР), яке було створене у травні 1992 р. Його організаційне становлення відбулося на I Конгресі українців в жовтні 1993 р. за участю 50-ти українських об'єднань Російської Федерації. Наразі реєстрація статуту ОУР відбулася лише березні 1994 р. Саме ж організаційне утворення національно-культурної автономії українців (ОУР) було завершено на Другому Конгресі українців у жовтні 1997 р. Головним завданням статутної діяльності ОУР було поставлено – консолідація зусиль українських громад Росії і координація їхньої діяльності та налагодження співпраці з державними органами РФ [5, с. 149].

З метою активного включення у реалізацію цього завдання керівництво ОУР за участю відомого громадсько-політичного журналіста О. Руденко-Десняка, підготувало чотири варіанти Закону Росії «Про національно-культурну автономію», один із яких після багаточисельних доповнень і змін у червні 1998 р. був прийнятий Державною Думою Росії.

Після прийняття цього федерального закону була створена ще одна всеросійська організація українців у РФ «Федеральна національно-культурна автономія "Українці Росії"» (ФНКАУР).

Найбільш представницьким заходом українців Росії, що проводились за останні роки, вважається спільне засідання цих двох всеросійських українських організацій ОУР та ФНКАУР, яке відбулося у 2002 р. Ці всеросійські організації від самого початку свого створення проводили велику роботу з багаточисельними українськими організаціями у межах своїх компетенцій, визначених законом «Про національно-культурну автономію» та іншими нормативними документами, що регламентували їхню діяльність. Проте, на рубежі XX і поч. XXI ст., особливо з приходом до влади В. Путіна (2000 р.) все відчутнішими стали переслідування з боку влади обох всеросійських організацій українців. Причому переслідування відбувалося майже за одним і тим же сценарієм та зі сфабрикованими причинами. Так, діяльність ФНК із самого початку у жовтні 2009 р. була призупинена судом внаслідок знайдених «порушень» у її Статуті та «звинувачення» її керівника В. Семененка у націоналізмі та сепаратизмі, пропаганді вищості української нації,

дискредитації політичного курсу Росії і т. ін., а у січні 2010 р. Верховний суддя Російської Федерації розпустив ФНКАУР українців Росії. Все це відбувалося за позовом Мініюсту РФ, який ґрунтувався на листі-доносі активіста фонду «Родина» Журавльова, який заявив, що ФНКАУР «...веде політичну діяльність, прославляє бандерівців і впливає негативно на Росію» [2].

Аналіз же внутрішньополітичних подій, що відбувалися у цей період у Росії, дає підстави вважати, що в основі розпуску ФНКАУР були покладені не сепаратизм, не політична діяльність всеросійської організації українців Росії, а «рука» В. Путіна, який на той час був Прем'єр-міністром Росії та який у своєму виступі на засіданні Держради Росії (січень 2010 р.) заявив: «Ми постійно повинні думати ... – ні у якому разі не допустити українізації політичного життя Росії» [8].

Заява В. Путіна свідчить, що російська влада продовжує боятися результатів Помаранчевої революції, тобто демократизації Росії. Російський політолог С. Белковський вважає, що «Слово «українізація» насправді не має відношення до України. У даному випадку «українізація» є синонімом слова «демократія» або «демократизація» ... російська влада не хоче демократії, оскільки переконана, що у Росії будь-яка демократія закінчується загибеллю влади – або політичною, або фізичною. Так було з Олександром II, Миколою II, так було з Михайлом Горбачовим – ініціатором перебудови» [9].

Українці всього світу висловили протести з приводу політично зааганжованого рішення. На них навіть змушений був відреагувати міністр закордонних справ РФ С. Лавров, який заявив: «Діяльність ФНКАУР була припинена, оскільки її керівництво розв'язувало не культурні й освітні питання, а вело загалом політичну діяльність, направлену на підрив наших двосторонніх відносин» [12].

Прикро констатувати, але відповідь на закриття ФНКАУР тогочасної української влади була неадекватною, оскільки обмежувалася лише формальною заявою про те, що «МЗС України вже працює над тим, щоб допомогти українській громаді в Росії створити нову всеросійську впливову й ефективну громадську організацію, яка б захищала культурно-освітні та інші права етнічних українців, які є громадянами РФ. Українські дипломати в Росії в тісній взаємодії з громадськими активістами, які представляють українську діаспору, опрацьовують це питання. Недоліком ліквідованої раніше Федеральної національно-культурної автономії українців Росії був низький рівень активності (!) більшості її учасників» [6].

По суті, дві найбільші всеросійські організації українців у Росії не одержали належної допомоги, яка зазвичай передбачається у подібного роду випадках у міждержавних відносинах.

Після розпуску ОУР і ФНКАУР активісти української діаспори в Росії неодноразово робили спроби зареєструвати хоч би одну всеросійську організацію українців Росії, проте їм постійно

відмовляли. За таких умов окремі функції всеросійських українських організацій, зокрема офіційні звернення від імені всієї двохмільйонної української діаспори, робить редакція сайту «Кобза – українці Росії».

За таких умов російська влада вирішила «надати братню допомогу» українській діаспорі, зареєструвавши без її згоди «нову» Федеральну українську національно-культурну автономію (ФУНКА), на чолі з маріонетковим Б. Безпалько, якого у керівних колах ОУР вважають україноненависником і провокатором.

У заяві ОУР, яку підписало 49 керівників українських організацій з усіх регіонів Росії з приводу створення ФУНКА підкреслено: «Створення за спиною ОУР та більшості національно-культурних автономій Федеральної національно-культурної автономії, до того ж без згоди цих автономій (що юридичною мовою класифікується як «фальсифікація») – є цілеспрямованою спробою внести розкол у середовище українських громадських організацій Російської Федерації, самочинно виступати від імені російського українства» [2].

Тому ця «нова» ФУНКА українськими діаспорянами Росії нині не визнається. З цього приводу свою позицію визначила Українська Всесвітня Координаційна Рада (УВКР)^{*} заявивши, що «...розпуск старої ФНКА і ОУР ... це були скоординовані й продумані дії – ліквідація справжніх українських національних об'єднань Росії з багаторічної історією й твердим переконаннями та паралельне творення псевдоукраїнської «національно-культурної автономії» українців Росії», завданням якої, так виглядає, буде не захист мовних, культурних і духовних інтересів українців Росії, а реалізація «державної політики Російської Федерації» [3].

Отже, у перші роки незалежності, до 2014 р. окупації Криму Росією та розв'язання війни на Сході України, українська держава та її відповідні органи активно включилися в організацію та надання допомоги по створенню діаспорних об'єднань Росії, відповідно підписаних міждержавних українсько-російських угод та Державних програм співпраці з співвітчизниками Росії. При цьому українські діаспорні об'єднання Росії у своїй діяльності керувалися тими нормативно-правовими документами, що були на той час чинними, розуміючи, що виходити за межі путінської «регульованої демократії» не можна. Отже, їхня

^{*} УВКР та Світовий Конгрес Українців (СКУ) – ці дві світові діаспорні організації потрапили в так званий «стоп-лист» небажаних громадських організацій на території РФ у результаті чого п'ять регіональних українських організацій Росії, що входять до структури Світового Конгресу Українців, також виявилися «поза законом».

діяльність проводилася у тісній взаємодії з місцевою владою та достатньо яскраво демонструючи етнокультурні устремління українців.

Серед напрямів їхньої діяльності була також і співпраця з «... громадськими об'єднаннями України і Російської Федерації»; сприяння збереженню і розвитку української культури, мови та освіти; видання і розповсюдження української преси і літератури, розвиток бібліотечної справи; захист інтересів та надання допомоги українцям, зокрема тим, хто хоче переселитися в Україну, турбота про репресованих радянським режимом та ін.» [5, с. 150].

Перелік напрямів діяльності української діаспори Росії наочно демонструє її переважно етнокультурну спрямованість. Проте, і про це йшлося вище, така власна аполітична спрямованість української діаспори не захистила від заборони їхньої діяльності в РФ.

Основні причини їхньої заборони пов'язані насамперед з незалежницькою політикою, якої додержувались лідери українських діаспор, їхнім «непослушанием» офіційним державним органам Росії стосовно трактування подій минулого і сьогодення, відносин України та Росії, а у разі розбіжностей застосування репресивних заходів – провокації, моральний тиск «...аж до вбивства наших краян в Росії, звільнення з роботи, обшуку в установах з вилученням матеріальних цінностей...аж до їх (діаспорних об'єднань. – М. О.) розпуску, ...чого наша діаспора не знає в жодній іншій країні світу» [3, с. 224].

Натомість багаточисельна російська діаспора в Україні свою етнокультурну діяльність тісно «вплітає» у політичну. Загально визнаним є той факт, що в Україні проблеми російської мови не існує. Це підтверджено усіма нормативно-правовими документами України, у яких йдеться про мови. Однак апологети русофільства, більшість яких організована у російську діаспору, намагаються заперечувати цей очевидний факт та надати російській мові статус офіційної чи навіть другої державної мови в Україні, а його ненадання розглядається ними як утиск та переслідування за мовною ознакою.

Сьогодні ж у Росії протилежне ставлення як до будь-яких українських громадських об'єднань, так і до українських громадян, особливо активістів, котрі зазнають різного роду переслідувань та утисків. Суди Росії і у цьому випадку також «не дрімують». Вони продовжують ліквідацію, правда уже регіональних громадських організацій українців в Росії за такими ж надуманими причинами.

Так, у серпні 2020 р. було ліквідоване чергове об'єднання українців у Росії – Омську регіональну громадську організацію «Сибірський центр української культури «Сірий клин»». Російський Мінюст виявив у роботі цієї організації «...низку паперових порушень – таких, як ненадану вчасно звітність «про діяльність», ... «про використання майна», не затверджені річні бухгалтерські бланки

тощо, чим і засвідчено невідповідність статуту російському законодавству [1].

Міністерство закордонних справ України, Світовий конгрес українців висловили протест з приводу ліквідації громадської організації «Сірий клин», – «... як ще один прояв системної політики утисків та залякування української громади Росії з метою знищення українського громадського життя на її терені», «як продовження репресивної політики Росії проти громадських організацій українців у Росії» [1].

За таких умов українські діаспорні організації вимушені переходити на незареєстрований статус без створення юридичних осіб і займатися етнокультурною діяльністю.

Прикро констатувати, але російська влада використовує не тільки суди, котрі покликані заборонити діяльність громадських об'єднань українців Росії, але і застосовує інші різного роду провокативні засоби стосовно українських активістів, включаючи і фізичне насилля, неприхильне «...зверхньо-агресивне ставлення російського загалу. ... У цьому середовищі українців інакше, як «хохлами», не називають, а інколи – з ненавистю – «бандьорвцями», «натовцями», глузують з нашої мови та національних символів, вважаючи, що наше призначення – служити імперським інтересам Росії» [3, с. 223].

Деякі слабкі духом українці в Росії навіть зрікаються своєї національної належності і ніяким чином не допомагають Батьківщині, а іноді стають її ворогами, затятими адептами Путіна, і навіть проклинають «українських фашистів». Так, «Дочка, яка 10 років тому виїхала з Полтавщини в РФ на заробітки, після російського вторгнення на Донбас назвала рідну маму бандерівкою. Рідна тітка з Тюмені кричала своїм племінникам із Тернополя, що «вони ще приповзуть до Росії на колінах». Троюрідний брат з Воркути обіцяв «помститися за Донбас» і розстріляти своїх родичів з України» [7].

Серед росіян українського походження зустрічаються і такі, що навіть, перебуваючи у своїх родичів в Україні не соромляться захистити агресивну політику В. Путіна в Україні. Прикладом може стати ось цей діалог: «Приїхала до мене моя тітка з Росії. Сиділи за столом і говорили про різне... То от коли мова зайшла про політику і про війну, я сказала, що бажаю Путіну провалитися в пекло...».

І тут тітка відповідає (мовою оригіналу) ... – «... што ты такое говоришь? У нас, мы все за него, как ты можешь?». Вот я перед тобой сижу, и я россиянка. Какая разница? Мы все люди». Сказати, що я була приголомшена, то не сказати нічого... Людей, як якусь деревину, вирвали, викорчувували з корінням, відвезли на чужину. Там кинули, де це дерево приросло і вижило, а от плоди на ньому чогось згіркли».

«Люди не тільки втратили Батьківщину і своє майно, вони втратили свою мову і звичаї. Втратили те, без чого перестали бути українцями» [13].

Подібних трагічних сімейних історій сьогодні в Україні десятки тисяч, адже кремлівська пропаганда для багатьох українців в РФ виявилася сильнішою за кров, родинні зв'язки та любов до Батьківщини.

У протигагу таким вкрай неприємним трагічним фактам є чимало представників української діаспори як у самій Росії, так і в інших країнах – Польщі, Італії, Канаді, Іспанії, котрі не забувають про Батьківщину, пам'ятають рідну мову і допомагають їй у важкі часи. Серед таких представників української діаспори Росії слід відзначити головного редактора сайту «Кобза – українці» Василя Коломацького, який разом зі своїм редакційним колективом не тільки активно захищають етнокультурні інтереси своїх співвітчизників у Росії, але і, як громадяни Росії, достатньо зрозуміло висловлюють свою позицію стосовно тих негативних процесів, що відбуваються в Росії та наносять шкоду сучасним українсько-російським відносинам. У відкритому листі до президента В. Путіна напередодні президентських виборів у Росії 2018 р., В. Коломацький, зокрема, писав: «Пане президенте, від імені української діаспори Росії, якщо Вам дорога українсько-російська дружба, якщо Ви бажаєте припинити кровопролиття і зупинити мільйонний потік біженців ... ми просимо Вас не висуватися на четвертий президентський термін. Давайте не нищити у братовбивчих конфліктах дві близькі нам держави – Росію і Україну. Хочеться запитати Вас... Чи була ця політика заявлена у Вашій передвиборчій програмі в 2012 р.?» [11].

Прикро констатувати, але в Росії сьогодні такого типу українських активістів, як В. Коломацький, на жаль, не багато. Загалом же нині відбувається не тільки помітний спад діяльності української діаспори у Росії, але й по суті її припинення. Серед причин такого становища є не тільки складне соціально-економічне становище українців в Росії, «переїзд багатьох діаспорних діячів в Україну», але і тотальний контроль спецслужб Росії, зокрема ФСБ, за діяльністю активних очільників української діаспори у Росії, особливо після окупації у 2014 р. українського Криму та розв'язання військової агресії на Сході України (ОРДЛО). До цього додаються системні репресії путінського режиму та антиукраїнські настрої значної кількості росіян стосовно як організацій української діаспори в Росії, так і окремих її активістів. Це все негативно позначається як на їхній організаційній діяльності, так і на збереженні та примноженні етнокультурних надбань українців у Росії, деформує їхню етнічну свідомість.

У Росії на Арбаті є Національний культурний центр України, становище якого викликає велике занепокоєння в українській діаспорі, оскільки цю установу, як заявив колишній голова ОУР, лікар-психіатр, нарколог за фахом, випускник філософського факультету Київського університету

Тарас Дудка, «...очолюють сьогодні зрадники. ...Культурний центр не має ні бібліотеки, ні української книгарні, ні читальні, ні школи. Все знищено. ...у центрі немає українського духу, це керівництво звільнило вчительку, тепер закрили театр «Еней», який працював за свої гроші. ...Сьогодні це пропутінський центр. ...Все, що стосується об'єднання українців в Росії, просування української мови – все знищується. Немає жодної школи української в Росії» [10].

І у цьому контексті ймовірно, що представник української діаспори у Польщі Валерій Майданюк, хоч дещо у категоричній формі, але все ж має підставу писати: «Українська 7-мільйонна маса (в Росії. – М. О.) залякано принишкла, боячись показати силу. Загроза репресій стала вагомим фактором, який стримує активність українців, а позиція «моя хата скраю» виявилася передумовою виживання в РФ.

Пробудження української діаспори в Росії могло б стати вагомим фактором зміни антиукраїнської політики Москви і навіть припинення воєнної агресії. Наприклад, враховуючи домінування українців у нафто- і газовидобувній галузі Тюменської області, загальний страйк українців міг би паралізувати російську економіку. Однак українцям РФ доводиться вибирати між страхом, матеріальною вигодою та гідністю. Таке мовчання східної діаспори викликає у багатьох українців питання: чи існує ще в Росії українська діаспора і чи заявить вона про себе вголос? Якщо не заявить зараз, – вважає В. Майданюк, – страх, пропаганда й асиміляційна політика Москви вже в недалекому майбутньому поставлять хрест на найбільшій українській діаспорі світу» [7].

Щоб такий хрест не був поставлений на українській громаді у Росії, зацікавлена насамперед українська держава і, звісно ж, що і ті українці діаспори Росії, яким не байдужа як доля України, так і їхня етнічна належність, а також пам'ять про своїх батьків та співвітчизників.

Російська окупація Криму та розв'язана війна на Сході України (ОРДЛО) у 2014 р. по суті унеможливили проведення системної публічної роботи української держави з українцями Росії. Та ж етнокультурна непублічна діяльність, що підтримується окремими осередками української діаспори в Росії, звісно ж, не заповнює створений російською владою вакуум етнокультурних потреб майже 2-мільйонної аудиторії українців Росії.

Актуальними залишаються і на тридцятому році незалежності України слова, виголошені на XIII ВЗУН у м. Києві 12 травня 1994 р. Головою ПУН Миколою Плав'юком: «Якщо ж зараз не подбаємо про інтереси нашої діаспори, вважаючи їх мало важливими на тлі негараздів, які маємо на сучасну пору в українській державі, то ми заплатимо дорогу ціну – втратимо в XXI столітті мільйони людей українського роду, які бажали бути частиною української спільноти, але через наше неналежне трактування їхніх бажань не отримали необхідної допомоги від нас, від Батьківщини і стали жертвою

асиміляційних чи інтеграційних процесів країн, в яких судилося їм жити» [4].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведений аналіз особливостей етнокультурної діяльності української діаспори у Росії показує, що вона ґрунтується на основі розроблених та прийнятих у РФ нормативно-правових документах, зокрема Федерального Закону «Про національно-культурну автономію», який врегулює етнокультурну діяльність багаточисельних діаспор у цій країні, у тому числі і української. Враховуючи традиційну зневажливу політику та зверхність російської влади до українських громадських об'єднань на території Росії, наші співвітчизники при проведенні етнокультурної діяльності скрупульозно виконували не тільки «букву», але і «дух» російського законодавства. Проте російська влада знайшла привід для закриття не тільки двох найбільших всеросійських діаспорних організацій українців, але і для закриття просвітницьких та освітніх українських установ у Росії.

Натомість діяльність російських діаспорних організацій як до, так і після 2014 р. без особливих змін в Україні продовжується. За таких умов вважаю за необхідне запропонувати українській владі не тільки домогтися встановлення симетрії у проведенні етнокультурної діяльності діаспор – російської в Україні, а української в Росії, але і домогтися від російської діаспори в Україні виконання українського законодавства стосовно деполітизації їхньої етнокультурної діяльності. У свою чергу, з боку української влади необхідно розробити комплекс заходів державної підтримки української діаспори в Росії та на регулярній основі надавати їй фінансову підтримку для проведення освітньої та культурно-просвітницької діяльності.

1. Драчук Сергій. Українці Сибіру: історія заборони «Сірого клину». *Радіо Свобода*. 2 квітня 2021.

2. В Росії створюють національно-культурну автономію українців під Путіна? 02.03.2012. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2012/03/02/160129>.

3. Гнатюк В.Р. Українці Росії у XXI ст.: далі під імперським пресом. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Держава та армія*. 2013, №752. С. 219-225

4. Голова ПУН Микола Плав'юк виголошує кінцеве слово на XIII-му ВЗУН. Київ. 12 травня 1994 р. *ЦДАЗУ, Ф. 75 на етапі науково-технічного опрацювання*.

5. Євтух В. Б., Трошинський В. П. та ін. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії. К. : Вид-во УА ННП «Фенікс», 2003. 228 с.

6. Заява Правління Об'єднаних українців Росії та Правління Федеральної національно-культурної автономії українців Росії. *Українська правда*. 20.01.2011.

7. Майданюк Валерій. Українська діаспора в Росії – пропаганда сильніша за кров. *Газета «Наше слово»*. № 45. 5 листопада 2015 р.

8. Путин: нельзя допустить украинизацию политической жизни в России. *Газеты.ru*. 22.01.2010.

9. Российские эксперты прокомментировали высказывание Путина об украинизации. *Корреспондент.net*. 25 января 2010 г.

10. Терещук Галина. «Все українське в Росії знищується». Пам'яті Тараса Дудка, колишнього голови Об'єднання українців Росії. *Радіо Свобода*. 2. квітня 2021. 713

11. Українська діаспора в РФ просить Путіна не йти на четвертий президентський термін. *УНІАН*. 22.11.17.

12. Українців Росії закрили через політику. *Україна молода*. 14-15 січня 2011 р.

13. Olga Taronik. *Ua Post*. Поновлено 22.01.2021. Fesbook.

References

1. Drachuk Serhii (2021). *Ukrainci Sybiru: istoriia zaborony «Siroho Krymu»* [Ukrainians of Siberia: the history of the ban on "Gray Crimea"]. *Radio Svoboda*. (in Ukraine).

2. V Rosii stvoriuiut natsionalno-kulturnu avtonomiiu ukrainciv pid Putina? [Is Russia creating national and cultural autonomy for Ukrainians under Putin?]. 02.03.2012. URL : <https://portal.lviv.ua/news/2012/03/02/160129>. (in Ukraine).

3. Hnatiuk V. R. (2013). *Ukrainci Rosii u KhKhl st.: dali pid imperskim presom. Ukrainci Rosii u KhKhl st.: dali pid imperskim presom* [Ukrainians of Russia in the XXI century: further under imperial pressure. Ukrainians of Russia in the XXI century: further under imperial pressure]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Derzhava ta armii*. № 752. S. 219-225. (in Ukraine).

4. Holova PUN Mykola Plaviuk vyholoshuie kintseve slovov na KhIII-mu VZUN. Kyiv. 12 travnia 1994 r. [PUN Chairman Mykola Plavyuk delivers the final words at the XIII VZUN. Kiev. May 12, 1994]. *TsDAZU. F. 75 na etapi naukovo-tekhnichnoho opratsiuvannia*. (in Ukraine).

5. Yevtukh V. B, Troshchynskyi V. P. ta in. (2003). *Ukrainska diaspora. Sotsiologichni ta istorychni studii* [Ukrainian diaspora. Sociological and historical studies]. K. : Vyd-vo UA NNP «Feniks». 228 s. (in Ukraine).

6. Zaiava Pravlinnia Obiednanykh ukrainciv Rosii ta Pravlinnia Federalnoi natsionalno-kulturnoi avtonomii ukrainciv Rosii [Statement of the Board of United Ukrainians of Russia and the Board of the Federal National-Cultural Autonomy of Ukrainians of Russia]. *Ukrainska pravda*. 20.01.2011. (in Ukraine).

7. Maidaniuk Valerii (2015). *Ukrainska diaspora v Rosii – propahanda synisha za krov* [The Ukrainian diaspora in Russia is stronger than blood]. *Hazeta «Nashe slovo»*. № 45. 5 lystopada 2015 r. (in Ukraine).

8. Putyn: *nelzia dopustyt ukraїnyzatsiyu politycheskoi zhyzny v Rossyy* [Putin: it is impossible to allow the Ukrainianization of political life in Russia]. *Hazety.ru*. 22.01.2010. (in Russia).

9. *Rosyyskye eksperty prokomentyrovaly vyskazyvanye Putyna ob ukraїnyzatsyy* [Russian experts have commented on Putin's statement about Ukrainianization]. *Korrespondent.net*. 25 yanvaria 2010 h. (in Russia).

10. Tereshchuk Halyna (2021). «*Vse ukrainske v Rosii znyshchuietsia*». *Pamiati Tarasa Dudka, kolyshnoho holovy Obiednannia ukraїntsv Rosii* [Russian experts have commented on Putin's statement about Ukrainianization]. *Radio Svoboda*. 2. kvitnia 2021.713. (n Ukraine).

11. *Ukrainska diaspora v RF prosyt Putina ne yty na chetvrtiy prezidentskyi termin* [The Ukrainian diaspora in Russia is asking Putin not to run for a fourth presidential term]. *UNIAN*. 22.11.17. (in Ukraine).

12. *Ukrainsiv Rosii zakryly cherez polityku* [Ukrainians in Russia have been shut down because of politics]. *Ukraina moloda*. 14-15 sichnia 2011 r. [in Ukraine].

13. Olga Taronik (2021). *Ua Post* [Ua Post]. Ponovleno 22.01.2021. Fesbook. (in Ukraine).

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.28.14>
УДК 316.165:323.474

Борис Петруньок

кандидат філософських наук,
Головний спеціаліст Директорату захисту
конституційних прав Міністерства з питань
реінтеграції тимчасово окупованих територій України

ORCID: 0000-0003-0439-4943

Email: Borys88@ukr.net

МАРКЕРИ ІДЕНТИЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ УКРАЇНЦІВ І КРИМСЬКИХ ТАТАР НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню ролі маркерів ідентичності українців і кримських татар у контексті політично мотивованого переслідування, здійснюваного Російською Федерацією на тимчасово окупованій території Кримського півострова. Органи окупаційної адміністрації, реалізуючи відповідний політичний курс, фактично конструюють узагальненого «Іншого», який зазнає переслідувань. При цьому створюють власні маркери ідентичності, що покликані утверджувати тяглість і легітимність тимчасової окупації частини території України.*

Випадки порушень прав, переслідувань національних і релігійних спільнот на території окупованого Криму активно документують і досліджують недержавні правозахисні організації: Кримська правозахисна група, Крим SOS, Регіональний центр з прав людини, Кримськотатарський ресурсний центр та ціла низка інших. У статті запропоновано комплексний підхід до аналізу колективної ідентичності кримських татар та українців. Автор розглянує основні складові колективної ідентичності кримських татар на сучасному етапі. Розглянуто основні виклики, з якими стикається кримськотатарська та українська громада у зв'язку з окупацією Криму.

Сьогодні можна говорити про певний набір елементів політики етноциду, лінгвоциду, політичних і релігійних переслідувань на території Кримського півострова. Водночас, накопичений за роки окупації фактичний матеріал говорить, що умовна «загальна загроза» залишається для Російської Федерації недостатньо визначеною і розмитою. Окупант, фактично, не може класифікувати і окреслити для себе тих ризиків, які стоять перед ним і які ставлять під сумнів факт незаконної окупації і спроби анексії частини території України.

Відповідно, в якості мішеней для удару обираються всі самоорганізовані активні спільноти, що не контролюються органами окупаційної влади. Наявність чи відсутність політичної програми у таких спільнот, національних, культурних чи релігійних відмінностей є важливим, однак не першочерговим чинником їхньої активності.

Російський окупаційний режим усвідомлює свою слабкість на тимчасово окупованій території Кримського півострова, діє послуговується логікою і традиціями інших авторитарних і тоталітарних режимів. Але подібне наслідування завжди завершується руйнацією диктатур.

Ключові слова: *ідентичність, маркери ідентичності, кримські татари, українці, окупація Автономної республіки Крим, політично мотивоване переслідування, Україна, Російська Федерація.*